

Nr 68*Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring av reglerna för beviljande av förtidspension.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 290, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Martinsson m. fl.* hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av 16 kap. 1 § andra stycket lagen om allmän försäkring, att ett beviljande av förtidspension med därmed följande indragning av sjukförsäkringsförmåner endast kan ske i de fall då folkpension kan utgå».

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet, i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver, inhämtat yttrande från riksförsäkringsverket.

Gällande rätt m. m.*Den allmänna sjukförsäkringen*

Den i den allmänna försäkringen ingående sjukförsäkringen medför rätt till sjukvårdsersättning och till sjukpenning.

Den försäkrades rätt till sjukpenning är beroende av att han är placerad i sjukpenningklass. Varje försäkrad, som är inskriven hos försäkringskassa och som har en inkomst av förvärvsarbete (anställning eller annat förvärvsarbete) om minst 1 800 kronor om året, skall vara placerad i sjukpenningklass. Det avgörande för vilken sjukpenningklass en försäkrad skall tillhöra är inkomstens storlek. Har den försäkrade inkomst såväl av anställning som av annat förvärvsarbete, skall placeringen grundas på inkomsten av anställning såvitt avser den sjukpenningklass, i vilken den försäkrade skulle ha placerats med hänsyn enbart till denna inkomst, och i övrigt på inkomsten av annat förvärvsarbete.

Med inkomst av förvärvsarbete avses den inkomst i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad, som försäkrad kan antagas komma att tills vidare åtnjuta av eget *arbete*, antingen såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (inkomst av anställning) eller ock eljest (inkomst av annat förvärvsarbete). Genom s. k. likställighetsavtal kan ersättning för

arbete som försäkrad utför för annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst anses såsom inkomst av anställning. En förutsättning är att sådant avtal jämväl träffats med avseende på tilläggs pensioneringen.

Beräkning av inkomst av förvärvsarbete grundas på uppgifter av den försäkrade eller dennes arbetsgivare eller på den uppskattning, som vid taxering gjorts av den försäkrades inkomst.

Sjukpenningbeloppen för dag varierar från 5 kronor i klasserna nr 1 och 2 till 28 kronor i klass nr 15. Sistnämnda klass omfattar dem vilkas årsinkomst uppgår till 21 000 kronor eller mera. Av sjukpenningbeloppet i varje klass utgör 5 kronor grundsjukpenning och återstoden tilläggs sjukpenning.

Sjukpenning utgår endast om sjukdomen förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften. Vid fullständig nedsättning av arbetsförmågan utgår hel sjukpenning. I annat fall utgår halv sjukpenning. För dag då försäkrad åtnjuter sjukhusvård skall sjukpenningen minskas med 5 kronor, dock med högst hälften av sjukpenningens belopp.

Sjukpenning utgives inte genast utan först efter en viss karenstid. Denna är i allmänhet tre dagar, den dag då sjukdomsfallet inträffade inräknad. Om en sjukperiod börjar inom 20 dagar efter föregående sjukperiods slut, räknas dock ingen ny karenstid vid den senare sjukperioden. Sjukpenning utgår i princip inte för tid innan anmälan om sjukdomsfallet gjorts hos försäkringskassan. Karenstiden om tre dagar kan, vad gäller tilläggs sjukpenning som svarar mot inkomst av annat förvärvsarbete än anställning, förlängas till 33 eller 93 dagar efter anmälan av den försäkrade. Försäkrad, som gjort sådan anmälan, kan övergå till kortare karenstid, om han ej fyllt 55 år och har god hälsa.

Till sjukpenning kan utgivas barntillägg för den försäkrades eller hans makes barn under 16 år, med vilket den försäkrade stadigvarande sammanbor.

Folkpensioneringen

Förtidspension inom folkpensioneringen utgår till försäkrad, som fyllt 16 år, för tid före den månad, då han fyller 67 år eller ålderspension dessförinnan börjar utgå till honom, om hans arbetsförmåga på grund av sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig. Kan nedsättningen av arbetsförmågan inte anses varaktig men kan den antagas bli bestående avsevärd tid, har den försäkrade rätt till folkpension i form av sjukbidrag. Sjukbidraget är begränsat till viss tid men i övrigt gäller vad som är stadgat om förtidspension även sjukbidrag.

Förtidspensionens storlek graderas efter arbetsförmågans nedsättning så, att försäkrad, vars arbetsförmåga är nedsatt i sådan grad att intet eller endast ringa del därav återstår, erhåller hel förtidspension. Är arbetsförmågan nedsatt i mindre grad men likväl med avsevärt mer än hälften, utgår

två tredjedelar av hel förtidspension. I övriga fall utgår en tredjedel av hel förtidspension. Vid bedömning av i vad mån arbetsförmågan är nedsatt skall beaktas den försäkrades förmåga att vid den sjukdom eller det lyte, varom är fråga, bereda sig inkomst genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till hans utbildning och tidigare verksamhet samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter. Med inkomst av arbete likställes i skäligen omfattning värdet av hushållsarbete i hemmet.

Om arbetsförmågan förbättras för en försäkrad som åtnjuter förtidspension, skall pensionen indragas eller minskas med hänsyn till förbättringen. Det är emellertid endast en väsentlig förbättring av arbetsförmågan, som medför denna effekt.

Hel förtidspension utgör samma belopp som ålderspension, vilken uttages vid 67 års ålder.

Förtidspension kan i förekommande fall på motsvarande sätt som ålderspension förhöjas med barntillägg, hustrutillägg, kommunalt bostadstillägg och invaliditetstillägg.

Försäkringen för tilläggs pension

Försäkringen för tilläggs pension avser att bereda ålderspension, förtidspension och familjepension utöver folkpensionen. Rätten till tilläggs pension grundas på inkomsten av det förvärvsarbete, som den försäkrade utför under sin aktiva tid, och pensionen är avvägd i förhållande till denna inkomst.

Den inkomst, som blir pensionsgrundande inom tilläggs pensioneringen, är den försäkrades inkomst av förvärvsarbete under åren fr. o. m. det då han fyller 16 år t. o. m. det då han fyller 65 år. Förvärvsarbetsinkomsterna indelas i inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete. Med inkomst av annat förvärvsarbete avses inkomst av här i riket bedriven rörelse, inkomst av här belägen jordbruksfastighet, som brukas av den försäkrade, samt ersättning för arbete för annans räkning, allt i den mån inkomsten inte är att hänföra till inkomst av anställning. Inkomst av något av de nu nämnda slagen, som inte uppgår till 500 kronor för år, medräknas ej. Till grund för inkomstberäkningen för visst år lägges den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt för året.

Den pensionsgrundande inkomsten motsvarar summan av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger en viss minimigräns, det vid årets ingång gällande basbeloppet, vilket utgör 4 000 kronor i 1957 års penningvärde. Basbeloppet avräknas i första hand mot inkomst av anställning. Maximigränsen för beräkning av den pensionsgrundande inkomsten utgör 7,5 gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet, dvs. 30 000 kronor i 1957 års penningvärde. Belopp från vilket

sålunda skall bortses avräknas i första hand å inkomst av annat förvärvsarbete.

För varje år, för vilket pensionsgrundande inkomst fastställts för en försäkrad, tillgodoräknas honom pensionspoäng. Dessa utgör den pensionsgrundande inkomsten delad med basbeloppet vid årets ingång. I den mån den pensionsgrundande inkomsten härrör från inkomst av annat förvärvsarbete tillgodoräknas den försäkrade pensionspoäng i regel endast såvida tilläggs pensionsavgift för året till fullo erlagts inom föreskriven tid.

Om den försäkrades arbetsförmåga på grund av bl. a. sjukdom är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig, utgår *förtidspension* för tid före den månad, då han fyller 67 år eller ålderspension dessförinnan börjar utgå till honom. Är nedsättningen av arbetsförmågan inte att anse såsom varaktig men kan den antagas bli bestående avsevärd tid kan den försäkrade erhålla tilläggs pension i form av sjukbidrag, som är begränsat till viss tid men för vilket i övrigt gäller samma regler som beträffande förtidspension. Beroende på graden av arbetsförmågans nedsättning kan förtidspensionen vara hel eller utgöra två tredjedelar eller en tredjedel av hel pension.

En ytterligare förutsättning för rätt till förtidspension från tilläggs pensioneringen är att den försäkrade kan tillgodoräkna sig pensionspoäng för tid före det år, då pensionsfallet inträffat.

Storleken av hel förtidspension motsvarar i princip den ålderspension, som den försäkrade skulle bli berättigade till vid 67 års ålder. För beräkningen gäller särskilda regler.

Då en förtidspensionär uppnår 67 års ålder, utbytes förtidspensionen mot ålderspension.

Samordningen mellan sjukförsäkringen och pensioneringen

Samordningen mellan sjukpenning och förtidspension bygger på följande huvudprincip: Försäkrads rätt att uppbära sjukpenning från sjukförsäkringen upphör eller begränsas från och med månaden näst efter den, under vilken förtidspension beviljas honom. Med förtidspension avses också sjukbidrag.

Någon till visst antal dagar begränsad sjukhjälpstid förekommer inte inom sjukpenningförsäkringen. Ett undantag gäller dock beträffande ålderspensionärer.

Försäkrad med hel förtidspension är utesluten från rätt till sjukpenningförsäkring från och med månaden efter den, då beslut fattats om hans pension (3:3). Detta gäller även om han har en viss kvarstående arbetsförmåga och har en arbetsinkomst av sådan storlek som eljest berättigar till sjukpenningförsäkring.

Försäkrad med partiell förtidspension kan däremot vara sjukpenningförsäkrad. Den som beviljats partiell förtidspension har trots sin invaliditet en viss arbetsförmåga, som han kan utnyttja. Hans sjukpenning är avsedd att ersätta inkomstbortfall, då den kvarstående arbetsförmågan helt eller till minst hälften förloras på grund av sjukdom.

Försäkringskassa kan fatta beslut om förtidspension till försäkrad, som åtnjuter sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård, även om denne inte sökt sådan pension (16: 1). Genom denna bestämmelse förhindras, att en försäkrad genom underlåtenhet att söka den förtidspension, vartill han är berättigad, under obegränsad tid uppbär sjukpenning. Vad här sagts om försäkrad, som uppbär förtidspension, gäller också utlänning, som inte kan få sådan pension men skulle ha fått det om han varit svensk medborgare (4: 4).

Regler för utlänningar

Allmänna regler

Utlänning, som är mantalsskriven i Sverige, anses som försäkrad enligt lagen om allmän försäkring.

Att en utlänning anses som försäkrad innebär inte, att han är berättigad till försäkringens alla förmåner eller underkastad försäkringens förpliktelser.

Kungl. Maj:t har fått rätt att träffa överenskommelse med främmande makt angående utsträckt tillämpning av lagen om allmän försäkring eller om undantag i vissa fall från vad i lagen är stadgat (20: 15). Såsom av den följande redogörelsen framgår har flera sådana konventioner slutits.

Sjukförsäkringen

För att en utlänning skall bli inskriven i försäkringskassa kräves inte bara att han är bosatt i Sverige utan också att han är mantalsskriven här. En utlänning, som fyller dessa krav, är i fråga om sjukförsäkringen i alla avseenden likställd med här bosatt svensk medborgare.

Folkpensioneringen

För rätt till svensk folkpensionsförmån krävs i princip att man är svensk medborgare (5: 1). Kungl. Maj:t har emellertid såsom nämnts fått rätt att träffa överenskommelse med främmande makt angående utsträckt tillämpning av lagen om allmän försäkring eller om undantag i vissa fall från vad i lagen är stadgat.

Sådana överenskommelser i fråga om folkpensioneringen har träffats med våra nordiska grannländer Danmark, Finland, Island och Norge (491/56, ändr. 226/62) ävensom med Schweiz (522/55), Italien (458/57) samt Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland (154/57; gäller med-

borgare i Storbritannien, Nordirland, Kanalöarna och ön Man samt i ett antal kolonier över hela världen, dock inte i »Dominions» eller i brittiska protektorat och mandatområden). Vidare har Sverige anslutit sig till en inom Europarådets ram utarbetad provisorisk överenskommelse om social trygghet vid ålderdom och nedsatt arbetsförmåga samt för efterlevande (563/55), vilken såvitt avser rätt till svensk folkpension gäller i förhållande till nyssnämnda länder utom Finland, Island och Schweiz samt i förhållande till Belgien, Frankrike, Grekland, Irland, Luxemburg, Nederländerna och Förbundsrepubliken Tyskland.

Genom överenskommelserna avses att under vissa förutsättningar skapa likställighet mellan konventionslandets medborgare och svenska medborgare. I den nordiska konventionen liksom i konventionerna med Schweiz, Italien samt Storbritannien och Nordirland har för speciella persongrupper gjorts undantag från huvudregeln om likställighet. Sådana undantag förekommer exempelvis i fråga om vissa diplomatiska och konsulära befattningshavare, personer som utsänts från företag i hemlandet för mera kortvarigt arbete i Sverige, viss resande personal vid järnvägs- eller trafikföretag, flygande personal vid lufttrafikföretag och liknande. Även andra än medborgare omfattas i viss utsträckning av den nordiska konventionen liksom konventionen med Schweiz skall sålunda pensionssökande, som tidigare varit medborgare i Danmark, Finland, Island eller Norge respektive i Schweiz men förlorat medborgarskapet och inte förvärvat medborgarrätt i annat land, anses som medborgare i sitt gamla hemland. Vidare kan nämnas att enligt tilläggsprotokoll till europarådsöverenskommelsen, vilket dock inte ratificerats av Danmark, angivits att överenskommelse som regel skall gälla även flyktingar. Begreppet flykting definieras i en särskild konvention, vars tolkning i Sverige åvilar Statens utlänningskommission.

För att någon skall kunna få svensk folkpension med stöd av någon av konventionerna fordras dels att — bortsett från kravet på medborgarskap — de för svenska medborgare gällande förutsättningarna för rätt till folkpension enligt lagen om allmän försäkring föreligger och dels att de särskilda villkor om vistelsetid här i landet m. m., som stadgas i vederbörande konvention, är uppfyllda. I det senare hänseendet gäller i huvudsak följande, i de skilda överenskommelserna delvis olika utformade bestämmelser.

För att likställas med svensk medborgare i fråga om rätten till allmänna invalidpensionsformer (dvs. förtidspension m. m.) fordras enligt den nordiska konventionen antingen att vederbörande vistats i Sverige oavbrutet minst 5 år omedelbart före pensionsansökningen eller, vid kortare tids oavbruten vistelse här i landet, att vederbörande under denna vistelse minst ett år varit fysiskt och psykiskt i stånd att utöva normal förvärvsverksamhet.

Schweizisk medborgare, är så länge han är bosatt i Sverige, likställd med svensk medborgare i fråga om rätten till folkpension i form av för-

tidspension (sjukbidrag), om han antingen varit bosatt här oavbrutet minst ett år omedelbart före pensionsansökningen och under denna vistelse minst ett år varit fysiskt och psykiskt i stånd att utöva normal förvärvsverksamhet eller varit bosatt här oavbrutet minst 5 år omedelbart före ansökningen.

För likställighet i fråga om rätten till förtidspension (sjukbidrag) fordras enligt konvention att den brittiske medborgaren vistats i Sverige oavbrutet minst ett år omedelbart före sin pensionsansökan och att han under denna vistelse minst ett år varit i stånd att utöva normal förvärvsverksamhet.

Italiensk medborgare likställs — så länge han är bosatt och mantalskriven i Sverige — med svensk medborgare i fråga om rätten till ålderspension med tillägg från folkpensioneringen under förutsättning att han efter fyllda 18 år varit bosatt och mantalsskriven i Sverige sammanlagt minst 15 år, därav minst 5 år i oavbruten följd omedelbart för pensionsansökningen. Motsvarande likställighet gäller för italiensk medborgare beträffande rätten till förtidspension (sjukbidrag), om han varit bosatt och mantalsskriven i Sverige sammanlagt minst 5 år och efter sista ankomsten hit under minst ett år varit i stånd att utöva normal förvärvsverksamhet.

Enligt europarådsöverenskommelsen jämställs medborgare i konventionsland med svensk medborgare i fråga om rätten till folkpensionsförmån vid ålderdom och invaliditet samt till efterlevande under förutsättning att pensionssökanden uppehållit sig i Sverige sammanlagt minst 15 år efter det han fyllt 20 år, därav oavbrutet minst 5 år omedelbart före pensionsansökan. För rätt till folkpensionsförmån vid invaliditet fordras dessutom att vederbörande stadigvarande bosatt sig i Sverige innan den sjukdom, som orsakat nedsättningen av arbetsförmågan, första gången konstaterats av läkare. Likställande gäller så länge vederbörande fortfarande är stadigvarande bosatt i Sverige.

Tilläggs pensioneringen

Grundförutsättningen för att man skall få pensionsgrundande inkomst beräknad för sig är att man är försäkrad (11:1). Försäkrade enligt lagen är inte bara svenska medborgare utan även utlänningar och statslösa. För de sistnämnda båda grupperna krävs dock att de är mantalsskrivna här i landet (1:3).

Historik

1958 års socialförsäkringskommitté anförde i sitt betänkande *förtidspensionering och sjukpenningsförsäkring m. m.* (SOU 1961:29):

Vad angår sättet för förtidspensioneringsfrågornas aktualisering må erinras om att invalidpension (sjukbidrag) enligt FPL för närvarande inte kan beviljas utan att ansökan därom föreligger. TPL innehåller motsva-

rande bestämmelser rörande förtidspension. Kommittén anser, att vad i fråga om ansökningskravet nu gäller inom de båda pensioneringarna i princip bör gälla även inom den allmänna pensioneringen. Ett par frågor aktualiseras emellertid i detta sammanhang.

Den ena frågan har samband med kommitténs förslag senare i detta betänkande, att sjukhjälpstiden i princip göres obegränsad för tid före det rätten till förtidspension inträder. En på så sätt fastställd sjukhjälpstid skulle kunna innebära, att förtidspensioneringen i vissa fall överflyttades från pensioneringen till sjukförsäkringen. Detta är givetvis inte meningen. Genomföres kommitténs ovannämnda förslag synes därför böra stadgas, att pensionsmyndigheten må bevilja den försäkrade förtidspension utan hinder av att han inte gjort ansökan därom. Det ligger i sakens natur att sjukhjälp inte kan ersättas av förtidspension, såvida inte förutsättningarna för sådan pension är uppfyllda i fråga om såväl nedsättningens grad som dess varaktighet. Sålunda beviljad pension bör utgå fr. o. m. månaden nästefter den, under vilken beslut om pension meddelats och samtidigt bör sjukpenning enligt den dittillsvarande sjukpenningklassen upphöra att utgå.

I *proposition nr 90 år 1962*, varigenom förslag till lag om allmän försäkring förelades riksdagen, uttalade *föredragande departementschefen*:

Enligt socialförsäkringskommitténs förslag skall det inte längre finnas någon maximerad sjukhjälpstid för andra än ålderspensionärer och vissa förtidspensionärer. Kommittén vill dock behålla en begränsning i sjukhjälpstiden, såtillvida att ersättning för sjukhusvård inte skall utgå för tid efter det vårdens pågått 730 dagar i en följd.

Grundtanken i kommittéförslaget är att sjukhjälp skall utgå till dess pensionen tar vid. I princip bör det inte uppkomma vare sig luckor i försäkringsskyddet eller dubbelersättningar. Kommittén vill inte bygga samordningen mellan sjukförsäkring och pensionering på en gränsdragning mellan begreppen sjukdom och invaliditet, eftersom dessa begrepp inte kan göras entydiga. Riktpunkten för kommittéförslaget är i stället att sjukpenningen skall reserveras dels för kortvariga sjukdomsfall, dels för den första tiden vid långvariga fall. Med denna uppläggning kan det självfallet inte bli den försäkrades ensak att avgöra när pension skall börja utgå, och kommittén har också föreslagit, att försäkringsorganen skall ha möjlighet att oberoende av ansökan låta sjukpenningen avlösas av förtidspension.

En lösning av samordningsproblemen efter kommittéförslagets linjer finner jag naturlig för ett i grunden enhetligt försäkringssystem, som omfattar både sjukförsäkring och pensionering. Jag kan dock inte förorda den av kommittén föreslagna regeln, som begränsar ersättningen för sjukhusvård till en sammanhängande vårdperiod av 730 dagar. I de förhållandevissällsynta fall då någon vårdas på sjukhus mer än två år utan att bli berättigad till pension talar inte minst sociala skäl för att sjukförsäkringen bör svara för vårdkostnaden även i fortsättningen.

Som ett betydande framsteg i förhållande till nuvarande regler vill jag framhålla att med de nya principerna försäkringsorganen för framtiden kommer att befrias från det lika svåra som ofruktbara arbetet med att pröva om flera, varandra närliggande sjukperioder föranletts av samma sjukdom eller av olika och att tillämpa de regler om sammanläggning av sjukperioder som är förbundna med den nuvarande ordningen.

I några remissyttranden har uttryckts farhågor för att de föreslagna reglerna skulle kunna komma att tillämpas på ett för den försäkrade ofördelaktigt sätt. Vad man då tänkt på är sådana fall då den försäkrade har en förhållandevis hög sjukpenning men ett mera blygsamt pensionsskydd eller omvänt har rätt till en hög pension men endast en låg sjukpenning. I det förra fallet skulle den försäkrade ha intresse av att pensioneringen skedde så sent som möjligt och i det senare fallet av att den skedde så tidigt som möjligt. Tidpunkten för övergång från sjukförsäkring till pensionering skulle, anfördes det vidare, kunna bli alltför mycket beroende av de olika försäkringsorganens uppfattning eller rent av kunna påverkas av sådana omständigheter som arbetsbelastningen hos dessa organ. I de nu berörda yttrandena förordas, att sjukpenning skall ha utgått under en viss minsta tid innan försäkringsorganet får ta initiativ till utbyte mot förtidspension. För min del tror jag att man bör söka komma till rätta med de antydda problemen på annat sätt än genom att skapa regler om någon form av sjukhjälpstid. Dessa skulle i viss mån bli behäftade med samma svagheter som de nuvarande bestämmelserna om sjukhjälpstid. Det bör ankomma på riksförsäkringsverket att utfärda anvisningar för en enhetlig tillämpning av den av kommittén föreslagna regeln och att övervaka anvisningarnas efterlevnad. Som en riktpunkt för tillämpningen bör gälla att utbyte av sjukförsäkringsförmåner mot förtidspension inte skall göras innan själva läkeprocessen avslutats och ett mera definitivt medicinskt tillstånd inträtt. Vad särskilt gäller farhågorna för oenhetlig praxis hos försäkringsorganen må slutligen erinras om att försäkringskassorna, om kommittéförslaget godtages, enligt en uttrycklig lagbestämmelse kommer att vara skyldiga att kontinuerligt följa varje särskilt sjukdomsfall för tid efter det sjukskrivningen varat 90 dagar.

För ålderspensionärer och för dem som åtnjuter hel förtidspension skall enligt kommittéförslaget gälla särskilda regler om sjukhjälpstid. En ålderspensionär skall sålunda kunna komma i åtnjutande av sjukpenning och ersättning för sjukhusvård sammanlagt högst 180 dagar, räknat från ingången av den månad han fyller 67 år eller dessförinnan börjat åtnjuta ålderspension. Den som har hel förtidspension skall ej kunna vara sjukpenningförsäkrad, men däremot skall han under en tid av sammanlagt högst 180 dagar kunna få ersättning för sjukhusvård. För den som har partiell förtidspension skall gälla vanliga regler, dvs. han skall för obegränsad tid vara sjukvårdsförsäkrad och han skall också kunna vara sjukpenningförsäkrad för den kvarstående förvärvsinkomsten.

Även i denna del kan jag i allt väsentligt biträda kommittéförslaget. Jag delar således inte den i ett par remissyttranden framförda uppfattningen, att de särskilda svårigheter, som i vissa fall kan uppkomma när det gäller att bedöma om eller i vilken grad en tillfällig sjukdom påverkat en förtidspensionärs arbetsförmåga, är av den art att hemmafuar med två tredjedelar av hel förtidspension till skillnad från andra försäkrade med partiell förtidspension bör vara uteslutna från rätt till grundsjukpenning.

Riksdagen instämde i vad departementschefen sålunda anförde.

Remissyttrandet

Riksförsäkringsverket, som avstyrkt bifall till motionen, har anfört:

Det skydd en icke svensk medborgare åtnjuter inom den svenska socialförsäkringen gestaltar sig olika ifråga om olika förmåner. Inom sjukpenningförsäkringen är sålunda en icke svensk medborgare som blivit mantalsskriveren i riket försäkrad enligt samma regler som gäller för svenska medborgare. Inom folkpensioneringen krävs däremot i princip svenskt medborgarskap för att komma i åtnjutande av pensionsförmån. En icke svensk medborgare är utesluten från rätt till folkpension, försåvitt han icke omfattas av någon av de konventioner på området som Sverige anslutit sig till. Någon ändring i berörda avseenden har motionärerna förklarat icke vara avsedd.

Grundtanken bakom den allmänna försäkringens kontantförmåner vid sjukdom och invaliditet är att sjukpenning från sjukförsäkringen skall täcka den försäkrades inkomstbortfall vid kortvariga sjukdomsfall och under första tiden av mera långvariga sjukdomsfall. Beträffande de sistnämnda är det meningen att sjukpenningen skall ersättas av förtidspension eller sjukbidrag.

Före tillkomsten av lagen om allmän försäkring var rätten till sjukpenning inom sjukförsäkringen begränsad till viss tid (i regel 730 dagar). Denna begränsning har bortfallit i nu gällande lag. Syftet härmed var att förebygga att det skulle uppstå luckor i försäkringsskyddet. Sjukpenning skall sålunda utgå till dess den försäkrade blir frisk eller blir berättigad till förtidspension (sjukbidrag). Som en konsekvens av denna samordning mellan sjukförsäkring och pensionering har försäkringskassorna tillerkänts rätt att enligt 16 kap. 1 § andra stycket lagen om allmän försäkring tillerkänna försäkrad, som åtnjuter sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård, förtidspension utan hinder av att han icke gjort ansökan därom. En sådan befogenhet för kassan erfordras för att icke en försäkrad, som uppfyller förutsättningarna för att erhålla förtidspension, skall fortsätta att under obegränsad tid uppbära en ekonomiskt fördelaktigare sjukpenning och på så vis på sjukförsäkringen övervältra kostnader som rätteligen bör ligga på pensioneringen. Emellertid har från riksförsäkringsverkets sida uttalats att kassorna i regel icke bör aktualisera frågan om utbyte av sjukpenning mot förtidspension förrän den försäkrade oavbrutet uppburit sjukpenning i omkring ett år.

För en icke svensk medborgare följer av stadgande i 4 kap. 4 § lagen om allmän försäkring att man vid bedömande av hans rätt till sjukpenning skall bedöma, om han skulle ha kommit i åtnjutande av förtidspension därest han varit svensk medborgare. Är så fallet, skall rätten till sjukpenning begränsas på samma sätt som gäller i fråga om svensk medborgare som tillerkännes förtidspension.

Det kan upplysas att man i praxis ansett att försäkringskassorna vid tillämpningen av 4 kap. 4 § lagen om allmän försäkring bör följa ungefär samma principer som gäller för aktualiserande av pensionsfrågan enligt 16 kap. 1 § andra stycket, dvs. kassan bör vänta till dess den icke svenske medborgaren uppburit sjukpenning under omkring ett år innan kassan tar upp frågan till prövning.

Om icke ett stadgande sådant som det i 4 kap. 4 § lagen om allmän försäkring finnes, skulle en icke svensk medborgare kunna uppbära sjukpenning under obegränsad tid och på så vis komma i gynnsammare ställning än en svensk medborgare, som ju efter ett års sjukskrivning normalt får vidkännas ett utbyte av sjukpenningen mot en ofta lägre pension. Detta skulle likaså innebära ett avsteg från den allmänna principen att sjukpenning endast bör ifrågakomma vid kortvarigare sjukdomsfall och under första tiden av mera långvariga sjukdomsfall. Huvudregeln att folkpension icke tillkommer den som icke är svensk medborgare skulle vidare för en långvarigt sjuk utlänning, som har börjat uppbära sjukpenning, komma att förlora sin praktiska betydelse.

Utskottet

För att en utlänning skall bli berättigad till sjukpenning fordras, att han är bosatt och mantalsskriven i Sverige. För rätt till folkpensionsförmån krävs i princip svenskt medborgarskap. Emellertid har beträffande förtidspension detta krav genom konventioner med ett flertal europeiska stater ändrats till viss tids bosättning i Sverige eller viss tids vistelse, under vilken vederbörande varit i stånd att utöva normal förvärvsverksamhet. För rätt till tilläggspensionsförmåner krävs att utlänning är mantalsskriven i Sverige.

Den allmänna sjukförsäkringen och den allmänna pensioneringen är samordnade på sätt, att försäkrad med hel förtidspension är utesluten från rätt till sjukpenningförsäkring från och med månaden efter den, då beslut fattats om hans pension. Försäkrad med partiell förtidspension kan däremot vara sjukpenningförsäkrad. För att förhindra att en försäkrad genom underlåtenhet att söka förtidspension under obegränsad tid uppbär sjukförsäkringsförmån har försäkringskassa rätt att fatta beslut om förtidspension till försäkrad som åtnjuter sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård, även om denne inte sökt sådan pension. Vad sålunda sagts om försäkrad som har rätt till förtidspension gäller också utlänning som inte kan få förtidspension men skulle ha fått det om han varit svensk medborgare.

I förevarande motion påtalas det förhållandet att utlänning genom försäkringskassas beslut kan berövas sin rätt till sjukförsäkringsförmåner utan att erhålla rätt till förtidspension inom folkpensioneringen. Med hänsyn härtill begäres sådan ändring i lagen om allmän försäkring att kassas beslut om förtidspension endast skall kunna meddelas i de fall då förtidspension kan utgå från folkpensioneringen.

Riksförsäkringsverket, som avstyrker bifall till motionen, påpekar att motionärernas förslag skulle innebära ett avsteg från den allmänna principen att sjukpenning endast bör ifrågakomma vid kortvariga sjukdomsfall och under första tiden vid mera långvariga sjukdomsfall. Vidare skulle huvudregeln att folkpension endast tillkommer svensk medborgare förlora sin be-

tydelse för utlänning, som varit sjuk en längre tid och som börjat uppbära sjukpenning.

Utskottet ansluter sig till riksförsäkringsverkets uppfattning, att man icke skall göra avsteg från den allmänna principen, att sjukpenning endast skall ifrågakomma vid kortvariga sjukdomsfall och under första tiden vid mera långvariga sjukdomsfall. Beträffande utlänningar bör man liksom hittills söka lösa de av motionärerna påtalade problemen genom att medelst konventioner förbättra deras möjlighet att erhålla förtidspension inom folkpensioneringen. Med hänsyn härtill får utskottet avstyrka bifall till förevarande motion.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion, II: 290, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 november 1965

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Strand, Axel Svensson, Lars Larsson, Eric Carlsson, Edström, Hübinette och Dahlberg;

från a n d r a kammaren: fröken Sandell, herrar Fredriksson, Gomér, Jönsson i Ingemarsgården, Jonsson*, fru Skantz, herrar Göransson och Lothigius*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.